

# **Stenarna**

**Andreas Skyman**



Detta verk är licensierat under licensen

*Creative Commons Erkännande-Dela Lika 2.5 Sverige.*

Licenstagten finns tillgänglig på

<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/se/>

eller genom att skriva till

Creative Commons

171 Second St, Suite 300

San Francisco, CA 94105 USA

Texten är typsatt i  $\text{\LaTeX}$  med hjälp av öppen källkod.

Senast uppdaterad den 18 oktober 2010.

## Stenarna

Ännu idag känner jag hur panikens svarta klor griper tag om min själ då jag hör ljudet av vatten som porlar. Det räcker med att någon oavsiktligt lämnat en kran rinnande för att jag ska frysa fast utanför tröskeln till tvättrummet, och de demoner som hemsöker mig under kraftiga regn-oväder reducerar mig till en ömklig infantil.

Jag har inte alltid haft så svaga nerver; detta tog sin början en tidig höst – det är flera år sedan nu – då jag, på min husläkares inrådan, gjorde en resa inåt landet, bort från storstadens smuts och larm. Jag har alltid dragits med en svag konstitution. Alltsedan jag vid sex års ålder drabbades av lunginflammation har jag haft återkommande astmatiska problem, och jag och dr. Abbot kom överens om att lite lantluft skulle göra mig gott inför vintern vid kusten. Jag arrangerade själv resan till Fargo, varifrån doktorn via sina kontakter kontrakterat en droska att föra mig till Lilyheath, en liten och obetydlig mellanvästlig by, som dock var känd i dennes kretsar för sina hälsobringande källors skull.

Som jag anlände just i början av höstskörden, fann jag byn nästan spöklikt ödslig. Snart efter det att jag stigit ur dilligensen hade jag dock acklimatiserat mig såpass, att jag istället kunde börja njuta av kontrasten mot det liv och rörelse jag annars, till vardags, hade måst stå ut med. Kusken hjälpte mig upp med min koffert till gästgivaregården, för vilket jag var mycket tacksam. Efter den långa resan var jag utmattad, och svettades redan i skenet från höstsolen.

Stillheten låg som ett ljumt täcke över gästgiveriet, och det visade sig snart att jag var den ende gästen. Faktum var att jag var helt ensam på gården, sånär som på dottern i familjen; hon hade lämnats att visa mig tillrätta och vara mig behjälplig med mat och dylikt. Mr. Raness, flickans far och tillika herrn i huset, var liksom gårdens drängar och de flesta andra i byn ute på åkrarna, men tydligen kunde hennes händer sparas för att istället ta hand om en (betalande) gäst.

Fröken Raness slog mig inte som särskilt vacker, men hon besatt den sortens rustika skönhet som bara hårt arbete i det fria kan skänka, och vilken stadskvinnorna förvägras. Hon var några år yngre än jag själv, men framstod från första stund innehava en större mognad och självständighet än de bleka flickor som rörde sig i min vanliga umgängessfär. Det enda som riktigt stod ut hos henne var hennes röda hår – rakt och axellångt. I bjärt kontrast mot denna anletets flammande inramning stod flickans ögon; de var inte gröna, som folklorens mystiska arketyper bjuder, utan grå som Atlantens vågor när de slår mot stadens kajer om senhösten. Min värdinna var godmodig och jag kände

mig genast välkommen.

Man hade berett en plats åt mig i ett fristående annex. Det var en liten träbyggnad, solblekt och till åren, men där fanns en säng, ett skrivbord och en egen järnkamin. Fröken Raness gjorde klart för mig att jag var välkommen upp till mangårdsbyggnaden för en lättare måltid när jag installerat mig, för vilket jag tackade uppriktigt. Jag gjorde upp med kusken om återresa åtta dagar senare, och packade upp i godan ro, innan jag gick tvärs över den dammiga gårdsplanen för att få mig något varmt till livs.

Väl till bords kom det åter över mig hur ödslig omgivningen kändes. Flickan, som gjorde mig sällskap och själv åt med god aptit, lät mig förstå att arbetslaget inte väntades åter till byn förrän i skymningen, eftersom solljuset såhär i skördetid var allt för värdefullt för att tillåtas gå till spillo. När jag försiktigt frågade om hon inte själv behövdes i en så brådskande tid berättade hon, slående oblygt, att hon som barn drabbats av polio, och därför var halt. Hon skulle, förklarade hon, ändå inte kunna uträtta ens ett halvt dagsverke. Detta hade alls inte slagit mig, och när jag ursäktande försökte framföra mitt deltagande viftade hon bort mina ord med ett skratt. Så länge hon såg var hon satte fötterna var det alls inget problem, sade hon, och hursomhelst fann hon åkern alltför enahanda. Då föredrog hon gårdsarbetet, som var mycket mer varierat och dessutom gav henne mer tid åt sådant hon fann glädje i, såsom handarbete och att samla örter och annat i den närliggande skogen.

Snart kom samtalet in på mig och vad som bragt mig att resa dit just nu; det var ju trots att allt en ovanlig säsong för gäster. Efter att jag berättat hur jag av min doktor rekommenderats frisk luft och stärkande bad för min hälsas skull, genmålde hon, återigen med otrolig rättframhet, att jag visst var lite blek, och att hon nog skulle visa mig källan. Men, tillade hon, det fanns något som var ännu bättre.

Här märkte hon visst att jag spetsade öronen – folktrons traditioner har alltid intresserat mig – och detta gjorde henne märkbart belåten. Hon spände blicken i mig med en teatralisk gåtfullhet och lutade sig fram mot mig. Det rann, berättade hon, en grund ström genom skogen, inte alls långt från gården. Om den lilla strömmen sade man att traktens urbefolkning hållit den för helig, och att de i den spritt askan av sina döda. De dödas andar skulle sedan ha genomgått något slags skärseld, vari deras livs onda och goda gärningar tagit formen av de svarta och vita stenar som täckte botten i en speciell krök av ån. Hon påstod tvärsäkert att andarnas kraft dröjde sig kvar i vattnet, och att det kunde

bota allt från vårtor till gikt och ond rygg.

Ett litet förtydligande kanske är på sin plats: jag har alltid varit en inbiten skeptiker. Jag sätter självfallet större tilltro till min husläkares åsikt än en bondflickas sagor, men amatörantropologen i mig väcktes vid hennes ord. Jag hade verkligen inte förväntat mig någon intellektuell stimulans under min lantliga vistelse, och därför kunde jag knappast dölja min iver. Uppenbart smickrad över min ohöjda entusiasm gick hon med på att genast visa mig platsen.

Efter att jag hämtat min rock möttes vi på gårdsplan. Över de av arbete formade skuldrorna hade hon svept en sjal i grovt ylle, vilken hon just stod i begrepp att fästa med en bröstnål i metall, som tycktes mig märklig både till utformning och lyster. Jag frågade naturligtvis om spännet och fick veta att det var tenn, inte silver som jag först förmodat. Det var ett stycke folkhantverk som gått i arv på hennes mors sida sedan innan släkten immigrerat till Nordamerika, därav de obekanta vindlande formerna. Mer visste inte hon, men kanske hennes far mindes mer. Jag skulle just till att fråga om inte hennes mor borde vara bättre skickad att svara, men jag räddades undan den fadäsen av då hon själv tillade att hennes mor gått bort när hon ännu var mycket ung. Jag lät raskt frågan om smyckets ursprung bero, och vi begav oss.

Fastän hon var lite halt höll flickan god fart, och jag förstod att hon gått skogsstigen många gånger förr. Själv var jag inte van vid sådana strapatser, så när stigen förde oss ut på en äng där ljudet av rinnande vatten mötte oss drog jag en andfådd lättnadens suck. Hon roades nog av min tacksamma min när hon slog av på takten, men jag förstod att det inte var för min skull i första hand, utan för att förstärka platsens mystik. Precis nedströms det lilla fallet vi hörde, berättade hon lågmält, låg den heliga platsen med sin tvåfärgade botten. Av den andaktsfulla underton jag skönjde i hennes röst började jag förstå, att hon faktiskt tog sin berättelse på allvar, och jag blev märkligt stött av detta prov på vidskepelse. Jag blev även besviken av den förmodade kultplatsens brist på spår efter sina nyttjare. Inga stenar verkade hade rests, och om det någon gång funnits något slags monument som antytt platsens speciella betydelse var det sedan länge borta. Samtidigt kunde jag förstå den dragningskraft platsen måste ha utövat på primitivare folk, även i dess naturliga tillstånd. En charmerande mystisk atmosfär låg över området.

När vi kommit ända fram till den lilla forsen vaknade mitt intresse på nytt. Just nedom fallen, och fram till dess att bäcken gjorde en tvär krök innan den försvann i hasselsnåren – en sträcka om drygt tjoget fot

eller så – var sanden som annars klädde botten översållad av svarta och vita stenar. Stenarna verkade övervägande vara skivformade, och varierade mycket i storlek, men de största var som min handflata. Här fanns alltså spår av mänsklig aktivitet ändå, för inte kunde detta ha uppkommit på naturlig väg.

Under tiden jag undersökte bäcken pratade flickan oavbrutet, om hur vattnet kunde bota lunginflammation om man drack det, och hur det kunde hjälpa mot såväl portvinstår som vårtor och andra blämmor, om man lät skölja det drabbade området regelbundet. Jag lyssnade inte så noga, min blick sökte sig genom den virvlande ytan på jakt efter tecken på bearbetning bland de av vattenrörelsen rundade formerna. Det var svårt att uppfatta några detaljer med alla solkatter som spelade över de mystiska stenarna, och jag dristade mig till slut att sträcka mig ner ett par att mer handgripligen undersöka dem. Bäckens visade sig oväntat djup, men riktigt hur djup den var blev jag inte varse, för innan vattnet nådde mig över armbågen hörde jag hur flickan med ett kvävt utrop drog efter andan. Jag kände hur hennes hand med oväntad styrka fattade tag i in axel för att dra mig ur vattnet. Överrumplad förlorade jag balansen och föll på rygg i det långa strandgräset. Medan jag satte mig upp – beskt spörjande vad det var frågan om – gick hon upprört på om att man absolut inte fick röra stenarna, då det förde död och olycka med sig; hade jag alls inte lyssnat på vad hon sagt? Förnärnad som jag var svarade jag att nog hade jag hört alltid, och att jag endast böjt mig ner efter en handfull av hennes fantastiska mirakelkur att smaka av. Detta tycktes lugna henne något, i alla fall tystnade hon och rodnade förläget. Demonstrativt sträckte jag mig åter ner, denna gång verkligen efter vatten. Det var kallt och friskt och utan bismaker. Stämningen var fortfarande spänd när vi kort därpå återvände mot gården under tystnad.

\*

Jag vet inte riktigt vad som fick mig att ensam gå tillbaka till bäcken efter kvällsvarden. Dels var det säkert min vetenskapliga nyfikenhet, dels samlaren i mig, men ett stort mått av harm över incidenten tidigare på eftermiddagen bidrog säkert också. De som bebodde dessa små samhällen, långt från all civilisation, kunde väl knappast klandras för sin vidskeplighet, men jag fann det ändå stötande, att de höll så till den milda grad fast vid den även när de hade gäster av en viss skolning – en kategori jag ansåg mig tillhöra.

I kontrast till den varma dagen stod den kyla som sensommarens stjärnklara nätter ofta bjuder på. Trots att kvällarna redan börjat bli

mörka fann jag enkelt vägen i månskenet, och väl inom en timme var jag tillbaka i min lilla stuga. Daggvåt upp över knäna som jag var tände jag omgående eld i kaminen och serverade mig en bourbon ur reseapoteket. Ur rockfickan tog jag fram den vita sten som med månens återsken kallat på mig från bäckens botten.

Där i ljuset från en oljelampa hade stenen tappat nästan all mystik. Något besviken tvingades jag konstatera att inga tecken på mänsklig påverkan gick att skönja. Den var slät och kall, något lik marmor; kanske var den av ett beslätktat mineral. I min almanacka noterade jag att jag borde visa den för mina geologiskt kunniga bekanta så snart jag återvänt till staden, och samtidigt förhöra mig om områdets geologi för att söka utröna varifrån stenarna kommit. Kanske kunde denna oansenliga sten ändå vara nyckeln till något större och intressantare.

Den natten sov jag oroligt, och väcktes av ett plötsligt ljud framåt småtimmarna. En hård vind ven om knutarna och fick väggarna att knaka. Det lilla fönstret hade blåst upp, och slog nu orytmiskt mot ytterväggen där det svängde i vinden. Snart insåg jag dock att inget av detta var vad som väckt mig; mitt i draget satt en skata som lät sina klor trumma outhärdligt på fönsterblecket. I mitt sömndruckna tillstånd grep jag efter första bästa ting och måttade efter odjuret, som dock var kvickare än jag och raskt tog sig luft under vingarna. När fågeln försvann ur projektilens väg seglade stenen istället rakt genom rutan, och med denna gick även alla förhoppningar om en dragfri natt i kras.

När jag sedermera vaknade var det ingalunda för att jag var utvilad, utan på grund av en begynnande rethosta. Jag hade knappt fått fyr i kaminen och åter krupit ner mellan lakanen igen när det knackade på dörren. Det var herr Raness själv som stod där och undrade om han skulle skicka ner sin dotter med frukost nu, eller om de skulle lämna den framme i storstugan till senare. Tydligen hade nattens plötsliga oväder ställt till det bland hässjorna, och alla – även dottern – behövdes på fälten. Därför blev frukostbestyren lidande, för vilket han hoppades jag hade förståelse. Eftersom jag kände mig opasslig sade jag åt bonden att jag föredrog att äta senare, men tackade för omtanken. Innan han gick sin väg rådde han mig skämtsamt, att inte dröja för länge med morgonspisen, då dottern om bara några timmar skulle återvända för att förbereda middagsmålet åt gårdens arbetslag. Så drog han igen dörren, och jag var åter ensam.

Den spruckna rutan tycktes bestjåla rummet på värme lika fort som kaminen kunde producera den. Jag förbannade mig själv för att jag

glömt att nämna detta, och beslöt snart att det var bättre att röra på sig än att ligga och huttra. På min väg över gården kom jag att tänka på stenen, men under uthusfönstret fann jag endast glasspillror. För att vara alldeles säker böjde jag mig närmre marken, men drabbades därvid av en sådan hostattack att jag genast ändrade mig. Stenen hade ju ändå inte varit speciell, och dessutom, resonerade jag, kunde jag ju hämta flera när jag ville.

Frukostkaffet var beskt och ljummet. Brödet var smakrikt, men torrt, och smulorna irriterade mitt svalg. Jag längtade efter stadens komforter. Ett ordentligt morgonmål och dagens avis på ett café kunde knappast vara mer hälsovådligt – och knappt heller rökigare – än denna genuint lantliga upplevelse. Jag bestämde mig där och då för att snarast möjligt skicka efter en droska att ta mig från byn, men eftersom alla var på åkrarna fick jag lugnt vänta tills hungern drev dem tillbaka innan jag kunde hoppas finna en springpojke för mitt ärende. Under tiden kunde jag själv uträtta mitt andra ärende.

Iklädd den långrock jag varit förutseende nog att packa med, trots de löften om sommarvärme som legat i luften dagarna före resan, begav jag mig för tredje gången på mindre än tjugofyra timmar iväg längs skogstigen. I dagsljuset var botten lättare att se och jag försåg mig därför med två större exemplar – en svart och en vit. Otursamt nog återkom jag till gården samtidigt som fröken Raness, och ett blött byxben – resultatet av en obetänksam missbedömning av bäckkantens hållfasthet – avslöjade varifrån jag kommit. Jag försäkrade henne, givetvis, om att jag inte rört hennes kära stenar, men jag tror inte att hon trodde mig, för när jag som bäst höll på att klä om gick den snokande lilla snärtan visst förbi det spruckna fönstret och fick syn på troféerna som jag ännu inte hunnit stoppa undan. Hon kom inrusande utan att knacka, alldeles utom sig och började högljutt skrika och be om att jag skulle återbörda mina fynd. Det låg mer av uppriktig oro än av ilska i hennes stämma och sätt, vilket bara tjänade till att höja min egen irritation över det ovälkomna intrånget ytterligare. Mina försök att förklara något för henne om världens faktiska beskaffenhet och den milsvida klyftan mellan vidskepelse och vetenskap föll naturligtvis inte i god jord. Jag tror inte att jäntungen var långt från gråten när hon slutligen kapitulerade inför min resoluta vägran att gå med på hennes barnsliga krav. Trotsigt lät jag stenarna ligga kvar framme, för den händelse att hon skulle våga komma och snoka igen.

Jag fick enkelt tag i en ung och tjänstvillig dräng som gärna red till närmsta telegrafist angående droskan, och ingen utom flickan tycktes



det minsta upprörd. Av detta drog jag slutsatsen att hon antingen hållit saken för sig själv eller att vidskepligheten inte delades av mansfolket. Troligen, tänkte jag, var båda sanning, och hon hade nog valt att hålla tyst då hon visste att hon annars skulle bli utskrattad för sin barnslighet. Jag fick även raskt hjälp med att tätta fönstret – som jag naturligtvis lovade att betala – och kunde därför spendera resten av dagen i enskildhet med en god bok som enda sällskap.

Framåt kvällen hade hostan förvärrats avsevärt och jag kände hur en begynnande feber redan hettade bakom ögonen. När herrn i huset – som väl kände att han försummat sin gäst, speciellt med tanke på min snart stundande hemfärd – ville bjuda på ett glas kände jag mig nödbedd att tacka nej. Han kom istället ner med ett krus varmt, kryddat brännvin, vilket han försäkrade skulle lindra besvären. Jag drack girigt av den aromatiska drycken, och nog mildrades hostan något. Rusig av både spriten och febern föll jag sent omsider ner i sömnens mörker.

Inte heller denna natt fick jag sova ostört. Först kunde jag inte förstå vad som väckt mig, men när jag märkte att stenarna inte längre låg på sin plats förstod jag. Som om en jättelik hand kastat mig upp ur den rusiga yrvakenheten var jag plötsligt helt alert. Trodde hon verkligen att hon skulle komma undan med en sådan fräckhet? Fortfarande ostadig av bondens medicin krängde jag på mig stövlar och rock för att följa efter henne. Då målet ju var känt gjorde jag mig ingen brådska; jag inte ville röja min närvaro i onödan. Jag såg fram emot att få spela på hennes vidskepelse och skrämma henne lite. Med benen våta av dagg kände jag hur febern åter började få grepp om mig, men jag var fortsatt beslutsam. När jag närmade mig platsen hörde jag plötsligt ett skrik som avbröts onaturligt tvärt. Som paralyserad lyssnade jag i natten. Var det kanske blott ett feberns hjärnspöke? Runt om mig bröt de skrämnda nattfåglarna sin vila med tunga vingslag – nog hade skriket varit verkligt alltid. Kallsvettig skyndade jag på mina steg.

Hon låg med överkroppen i bäcken och nacken i en onaturlig vinkel. Håret lekte som sjögräs runt den häpet halvöppna munnen. De osende ögonen var vända inåt i sina hålor. Månen fick stenarna att lysa ikapp med blottade ögonvitor, tänder och det glimmande tennsmycket. Hur länge jag stirrade vet jag inte, men när jag väl kom på fötter igen var jag i feberns klibbiga grepp. Jag vandrade genom en skog där varje månskugga minde om stenarna – överallt var stirrande svarta ögonhålor och kritvita kindben. Oroliga andar svävade på trasiga vingar mellan träden, vilkas svarta grenar trevade efter min irrande gestalt för att leda mig på villovägar och hålla mig kvar bland dem. Flera gånger tyckte

jag mig höra hesa röster ur det silverfläckiga mörkret – måhända var det genljudet av min egen sjuka stämma. När jag väl kom åter till stugan fann jag dörren oreglad, och på skrivbordet satt min ovälkomna gäst från natten innan – jag inbillade mig att fågeln mötte min blick. På något vis lyckades jag uppbåda nog med krafter för att schasa ut fjäderfäet innan jag kollapsade på sängen. Utanför öppnade sig himlarna.

\*

I ottan kallades det till skallgång, men jag var för svag och febrig för att delta. Just innan kusken kom för att hämta mig fick jag från en av gårdskarlarna höra att man funnit liket, och att fadern var alldeles utom sig. Alla visste, sade mannen, att bäcken var förhäxad, och bonden förebrådde sig själv för att inte ha varnat sin dotter nog tydligt. Jag kände hur gallan steg i mig, men behärskade mig och bad honom framföra mina kondoleanser. När kusken manade på sina hästar drog jag för vagnens fönster; jag såg fram emot civilisationen. Min längtan var dock förgäves. På perrongen möttes jag av konstaplar med order om min arrest. Man hade funnit flickans spänne bakom skrivbordet i stugan.

\*

Ödets ironi har tillsett att jag nu i varje vaken stund är omgiven av det svarta och det vita genom mina medfångars kläder, dömd mot mitt nekande för dråpet på en bondjanta. Varje kväll är det en ynnest att få dra av sig de hånande trasorna i vetskapen att jag inte måste se dem igen förrän det dagas, men de nätter då de tunga molnen släpper sin börda över fångelset skriker jag ut min fasa tills vakten hämtar mig till frälsningen i källarens djup. Där, i isoleringscellens underjordiska mörker, kan min trasiga själ få en stunds ro, fjärran från taksrännornas porlande bäckar.

FINIS